

OBMEDZOVANIE SLOBODY PREJAVU VO VEĽKEJ BRITÁNII V KONCEPTE MILITANTNEJ DEMOKRACIE

JUDr. Eva Čelková, PhD.

evacelkova399@gmail.com

Obmedzovanie slobody prejavu vo Veľkej Británii v koncepte militantnej demokracie

Výrazný nárast migrácie do európskych demokracií za posledné desaťročie so sebou priniesol nárast popularity extrémistických názorov ako aj názorov šíriacich obavy z možného terorizmu. Radikalizácia názorov nachádza priamu odozvu v organizovaných zoskupeniach, ktoré súčasne problémy zneužívajú vo svoj politický a spoločenský prospech. O to viac je téma militantnej demokracie a s ňou spojených zásahov do demokratických práv a slobôd, predovšetkým práva na slobodu prejavu aktuálnejšia a je potrebné jej venovať náležitú pozornosť. Britská demokracia nachádzajúca sa uprostred boja kontinentálnych demokracií o zachovanie svojej demokratickej podstaty sa paradoxne pýši odmietnutím konceptu militantnej demokracie a vykazuje snahu o neobmedzené šírenie názorov bez ohľadu na to, či je prejav urážlivý, hanlivý, šokujúci, či ním dochádza k šíreniu myšlienok totalitných režimov, alebo je dokonca rasistický alebo diskriminačný. Skutočne sa však britská demokracia nebráni extrémistickému prejavu? Príspevok má za cieľ rozobrať podmienky, za ktorých dochádza vo Veľkej Británii k obmedzovaniu slobody prejavu v koncepte militantnej demokracie a s týmto právom úzko súvisiacich práv, a to slobody združovania a zhromažďovania.

Limitation of the Freedom of Expression within the United Kingdom with respect to the concept of Militant Democracy

The significant increase in migration to European democracies over the last decade has brought with it an increase in the popularity of extremist speech, or expressions that spread concerns of possible terrorism. Radicalisation of opinions reflects in the related organized groups that exploit current problems for their political and social benefit. All the more, the topic of militant democracy and related interventions into democratic rights and freedoms, especially the freedom of expression,

is more current and it is necessary to pay due attention to it. Paradoxically, British democracy, situated in the middle of the struggle of continental democracies to preserve their democratic essence, prides itself on rejecting this concept and strives for the unrestricted dissemination of opinions, regardless of whether the speech is offensive, defamatory, shocking, or promotes the ideas of totalitarian regimes, or is even racist or discriminatory. Does British democracy really not defend itself from extremist expression? The paper aims to analyze the conditions under which freedom of expression is restricted in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the point of view of the concept of militant democracy and the rights associated with this right, namely freedom of association and assembly.

Kľúčové slová: sloboda prejavu, militantná demokracia, nenávisťný prejav, extrémistický prejav

Key words: Freedom of expression, Militant Democracy, Hate speech/ expression, Extremist speech/ expression

<https://doi.org/10.62874/afi.2024.1.02>

Úvodné slovo

Koncept militantnej demokracie sa nielen v súčasnosti ale aj v historických reáliách zameriaval na opatrenia demokracie proti akýmkoľvek pokusom o jej podkopanie.¹ Teoretickým východiskám a syntéze doktrínálnych názorov samotného konceptu militantnej demokracie v politologicko - právnom európskom a anglo-americkom prostredí sa v tomto príspevku nebudeme venovať bližšie, keďže tieto sme rozobrali v samostatnom príspevku, na ktorý v tomto príspevku nadviažeme.² Aj keď je samotná interpretácia tohto konceptu v európskom a anglo-

---

¹ Otcom konceptu militantnej demokracie sa stal Karl Loewenstein, pôvodom nemecký politológ, ktorý v roku 1933 emigroval do Spojených štátov amerických. Loewenstein v júni a v auguste roku 1937 uverejnil dva na seba nadväzujúce články s názvom *Militant Democracy and Fundamental Rights*, v ktorých upozornil na hrozbu nástupu fašizmu v Taliansku a národného socializmu v Nemecku. Loewenstein zastával názor, že cieľom týchto autoritatívnych síl je postupné odstránenie demokracie. Prostredníctvom ich analýzy dospel k záveru, že úspech fašizmu a jeho techniky na získanie moci sa viaže na podmienky, ktoré sú vytvorené demokratickými inštitúciami a na jeho schopnosť prispôbiť sa demokracii a využiť jej tolerantnosť pre jej vlastné zničenie. Pozri: LOEWENSTEIN, K. 1937. *Militant Democracy and Fundamental Rights, I*. In *The American Political Science Review* [online]. 1937, vol. 31, no. 3, s. 423.

² Pozri bližšie: PUŠKÁROVÁ, E. 2016. Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie. In *Právny obzor*, roč. 99, 2016, č. 4, s. 331 – 352.

americkom právnom a politologickom prostredí rôzna, keďže vychádza z rozdielnych historických, politických a kultúrnych skúseností, v rámci dišpút o militantnej demokracii vedených na európskej a anglo-americkej pôde môžeme nájsť jednotný rozhodujúci objekt skúmania, ktorým je hľadanie odpovede na otázku, za akých podmienok môže demokratický štát prijímať opatrenia pre svoju vlastnú obranu tak, aby si zachoval svoju demokratickú podstatu. Demokratické štáty, ktoré prijímajú opatrenia pre svoju vlastnú obranu sa tak stávajú tzv. militantnými demokraciami, medzi ktoré akademici zhodne zaraďujú najmä Nemecko, Rakúsko, Česko, Poľsko, Maďarsko, Francúzsko, či Slovensko.³

Zápas súčasných demokracií o zachovanie vlastnej demokratickej podstaty sa najvýraznejšie prejavuje v stratégiách či nástrojoch, ktoré demokratické štáty na účel vlastnej ochrany prijímajú voči svojim nepriateľom.⁴ Medzi najkontroverznejšie ale aj azda najčastejšie prijímané nástroje v koncepte militantnej demokracie patrí obmedzovanie slobody prejavu.⁵ Sloboda prejavu je pilierom demokracie ako takej. Predstavuje najvýznamnejšie politické právo a súčasne prostriedok k ovplyvňovaniu širokých más. Bez slobody prejavu by nemohla existovať politická súťaž ani participácia občanov na politickej kontrole. Intenzita obmedzenia tohto práva je potenciálne spôsobilá podkopať základy demokratického zriadenia ako takého. O to viac sa javí ako opodstatnené zacieliť svoj pohľad na obmedzovanie tohto práva vo Veľkej

³ Československú republiku zaradil medzi militantné demokracie už Loewenstein. Slovenská republika ako samostatný štát bola po revolúcii v roku 1989 spolu s krajinami Vyšehradskej štvorky chápaná a rozoberaná ako militantná demokracia aj akademikmi ako napr. Macklem, Thiel, Mareš, Výborný a pod. Pozri bližšie: VÝBORNÝ, Š. 2012. Konceptualizace bránci se demokracie. In *Právník*. 2012, roč. 151, č. 5, s. 451. Ďalej pozri: MACKLEM, P. 2005. *Militant Democracy, Legal Pluralism and the Paradox of Self-Determination*: Legal Studies Research Paper No. 05-03. Toronto: University of Toronto, Faculty of Law [online]. 2005, 40 s. [cit. 2024-02-10]. Dostupné na internete: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=702465. THIEL, M. 2009. *Militant Democracy in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. 438 s. MAREŠ, M. – VÝBORNÝ, Š. 2013. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 249 s.

⁴ K jednotlivým stratégiám a nástrojom militantnej demokracie pozri bližšie: PUŠKÁROVÁ, E. 2016. Teoretické východiská konceptu militantnej demokracie. In *Právny obzor*, roč. 99, 2016, č. 4, s. 331 – 352.

⁵ Nedemokratickí aktéri v uplynulom 20. storočí využili svoju slobodu prejavu skutočne efektívnym spôsobom na šírenie nedemokratických myšlienok. Kým pred zničením demokratického režimu sa dovoľávali práva na slobodu prejavu, po dosiahnutí jej zničenía, toto právo dôsledne obmedzili v rámci doktrín totalitných režimov tak, aby šírenie názory slúžili k manipulácii širokých más. Tento paradox je zrejmy na príklade Weimarskej republiky, ktorá sa neubránila zneužitiu demokratických práv nacistami, ako aj v bývalej povojnovej Československej republike uchopením politickej moci komunistickou stranou.

Británii, ktorá sa ocitá v podobnej situácii ako ostatné európske demokratické štáty uprostred extrémistických prejavov naberajúcich v ostatných rokoch na intenzite.

V nasledujúcich riadkoch sa pokúsime identifikovať prípady obmedzenia tohto práva v britskom demokratickom zriadení, a to z hľadiska konceptu militantnej demokracie. Pokúsime sa teda identifikovať prípady, v ktorých britská demokracia vykazuje „militantné“ prvky obmedzovania tohto práva v záujme zachovania svojej demokratickej podstaty. Vzhľadom na úzku prepojenosť práva na slobodu prejavu v koncepte militantnej demokracie so slobodou združovania a zhromažďovania, považujeme za potrebné identifikovať „militantné“ prvky britskej demokracie aj z hľadiska obmedzenia týchto práv. Nemožno totiž opomenúť, že akýkoľvek prejav na občianskom zhromaždení či prezentovaný za organizované združenie jednotlivcov má vyššiu účinnosť vo vzťahu k širšiemu okruhu osôb. Slobodnému prejavu tak možno všeobecne priznať vyššiu váhu pri súčasnom uplatnení tohto práva so slobodou zhromažďovania alebo združovania.

1. Vysporiadanie britskej demokracie s nedemokratickými aktérmi

Vzhľadom na odlišnosť britského právneho systému⁶ od kontinentálneho právneho systému v nasledujúcich riadkoch považujeme za potrebné uviesť, akým nedemokratickým aktérom Veľká Británia historicky čelila a akým čelí v súčasnosti. Aj keď dodnes neaplikovala koncept militantnej demokracie, svoj právny systém už v minulosti využívala aj pre vlastnú obranu proti aktérom usilujúcim o narušenie jej základných ústavných princípov, predovšetkým o narušenie územnej celistvosti.⁷ Príkladom bolo stanné právo, ktoré platilo na území Írska

⁶ V súčasnosti anglické právo spočíva na dvoch zložkách, a to na jednej strane na tzv. aktoch štatutárneho práva, t. j. zákonoch považovaných za ústavné (napr. sem možno zaradiť Magnu Chartu Libertatum (1215), Petition of Rights (1627), Habeas Corpus Act (1679), Bill of Rights (1689), Act of Settlement (1701), ale aj Zákon o parlamente (1911 a 1949), Zákon o ľudovom zastupiteľstve (1948) a pod) a na aktoch súdnej moci - súdnych rozhodnutiach, tzv. precedensoch. Pozri bližšie napr. BÓDIŠOVÁ, L. 2013. Právny štát v podmienkach právneho systému Common Law. In *Oslava Právneho štátu (Právny štát z pohľadu teórie štátu a práva a medzinárodného práva)*. Zborník príspevkov zo študentskej rozpravy konanej dňa 24. apríla 2013 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s.11.

⁷ Jedným zo známych prípadov bol zákaz udelený médiám vo vzťahu k vysielaniu akýchkoľvek prejavov a vyjadrení polovojenskej írskej národnej politickej strany Sinn Fein v roku 1988.

v rokoch 1919 – 1921 a bolo vyhlásené na základe zákona z roku 1920 o nastolení poriadku v Írsku (z angl. *Restoration of Order in Ireland Act of 1920*). V zmysle uvedeného zákona, každá osoba, ktorá má v držbe zbrane, bude potrestaná smrťou.⁸ Rovnako v roku 1969 zakročila britská vláda voči írskemu Hnutiu katolíckych občianskych práv (z angl. *Catholic Civil Rights Movement*), ktoré bolo známe svojimi demonštráciami v Belfaste a stretmi s protestantmi. Britská vláda prijala tzv. dočasnú vojenskú radu (z angl. *IRA 's Provisional Army Council*), ktorá bola podľa zákona z roku 1922 o zverení osobitných občianskych právomocí (z angl. *Civil Authorities Special Powers Act*) oprávnená rozhodnúť o uväznení osoby bez predchádzajúceho súdneho procesu, a to z dôvodu narušovania verejného poriadku alebo takejto hrozby.⁹ Napriek skutočnosti, že uvedené opatrenia Veľká Británia prijala v záujme zachovania svojej územnej celistvosti, čo možno označiť ako pokračovanie jej historickej snahy o upevňovanie svojho postavenia v krajinách, v ktorých získala vládu, načrtnuté opatrenia, ktorými usilovala o zachovanie svojej integrity a verejného poriadku možno označiť ako zapadajúce do konceptu militantnej demokracie. Využitie stanného práva v rokoch 1919 – 1921 ako aj oprávnenie uväznenia bez predchádzajúceho súdneho procesu nemožno označiť inak ako zverenie právomocí inak patriacich súdu do rúk orgánov podliehajúcim výkonnej zložke moci štátu. Tieto opatrenia významným spôsobom zasiahli do demokratických práv a slobôd obyvateľov Veľkej Británie.

V histórii Veľkej Británie sa objavila aj skúsenosť s fašistickou politickou stranou, ktorú založil člen parlamentu Sir Oswald Mosley koncom dvadsiatych rokov 20. storočia pod názvom Nová strana (z angl. *New Party*). Vzhľadom na neúspech tejto strany vo voľbách v roku 1931 založil Mosley už v roku 1932 po vzore Mussoliniho novú stranu Britskú úniu fašistov (angl. *British Union of Fascists*), ktorá bola súčasne silne protižidovsky orientovaná. Britská únia fašistov hlásala myšlienky fašizmu aj prostredníctvom svojho časopisu tzv. *Blackshirts* (čiernokošelníkov). Demonštrácie organizované Britskou úniou fašistov boli sprevádzané násilnosťami, voči ktorým v novinách zverejňovali silný nesúhlas predovšetkým politicky angažované osoby. Veľká Británia relatívne rýchlo reagovala sledovaním aktivít fašistov, ako aj

---

ktorá sa profilovala ako teroristická organizácia. Pozri bližšie MULLENDER, R. United Kingdom. In. THIEL, M. 2009. *The „Militant Democracy“ Principle in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. s. 37.

⁸ WADE, E.C.S., BRADLEY, A. W. 1985. *Constitutional and Administrative Law*, 10. vydanie. Harlow: Longman. s. 553.

⁹ MARR, A. 2007. *A History of Modern Britain*. London: Macmillan, 2007. s. 315.

zákazom vysielania akýchkoľvek prejavov Mosleyho fašistov v Britskej rozhlasovej spoločnosti (BBC – *British Broadcasting Corporation*). V roku 1936 zorganizoval pochod ulicami Londýna, najmä židovskými, proti ktorému demonštrovalo približne 100 000 obyvateľov. Britská vláda nechcela vydať pokyn na zákaz tejto demonštrácie z dôvodu obavy o možné porušenie slobody slova. V dôsledku vážnych stretov demonštrujúcich a protidemonštrujúcich obyvateľov však následne britský parlament v tom istom roku prijal Zákon o verejnom poriadku *Order Act of 1936*, ktorý zakazoval nosenie politických uniforiem, či polovojský charakter združení. Vo svojej krajne pravicovej politike Mosley pokračoval aj po skončení 2. svetovej vojny pod tzv. Novým hnutím, ktorého fašistické myšlienky však napriek svojej politickej aktivite, na pôde Veľkej Británie nenašli už výraznejšiu odzvu.¹⁰ Napriek skúsenosti s fašistickou politickou stranou Veľká Británia nikdy neprijala zákon, ktorým by minimálne tento typ politickej strany zakázala, dokonca nikdy nepristúpila ani k jeho rozpusteniu. Rovnako v duchu zachovania slobody prejavu nezakázala ani otvorenú demonštráciu vedenú ulicami Londýna v uliciach obývaných prevažne Židmi, voči ktorým otvorene táto fašistická strana hlásala nenávisť a bolo zjavné, že dôjde aj k násilnostiam. Podľa Laceyho tento prístup britskej demokracie reflektuje na koncept empirických skúseností a tolerancie a vzhľadom na konanie britských orgánov sa môže zdať nesesystematický.¹¹ Berlin uvádza, že cieľom britského prístupu je vyhnúť sa extrémnym riešeniam a v čo najmenej intenzívnom zásahu do práv a slobôd občanov, keďže Mosleyho prejavy považuje za málo ohrozujúce britskú liberálnu demokraciu.¹²

Neskôr vo Veľkej Británii získala v 90. rokoch 20. storočia relatívnu popularitu krajne pravicová Britská národná strana (z angl. *British National Party*), ktorá sa vyznačovala svojimi diskriminačnými prejavmi najmä voči minoritám žijúcim vo Veľkej Británii. Okrem uvedenej politickej strany sa vo Veľkej Británii extrémistickými prejavmi predovšetkým prostredníctvom demonštrácií a násilných útokov proti

¹⁰ DORRIL, S. 2007. *Blackshirt: Sir Oswald Mosley and British Fascism*. London: Penguin Books, 2007. s. 227-230, 443.

¹¹ LACEY, N. 2004. *A Life of H.L.A. Hart: The Nightmare and the Noble Dream*. Oxford: Oxford University Press, 2004. s. 100.

¹² BERLIN, I. 1998. *The Proper Study of Mankind: An Anthology of Essays*. London: Pimlico, 1998. s. 249.

migrantom vyznačovali aj združenia označené ako *Combat 18* a *Redwatch*, ktorá patrí k rasistickej odnoži *Skinheads*.¹³

Základnou črtou britskej ústavy je, že zakotvuje suverenitu parlamentu, ktorý má ako výlučný suverén právomoc prijímať a meniť zákony. Popri suverenite parlamentu je daná právomoc súdov tvoriť právne normy v tomto právnom systéme, a teda súdy aplikujú zákony na konkrétne situácie a tým právny systém dotvárajú.¹⁴ Sloboda prejavu je ako základné ľudské právo zakotvená v § 12 zákona o ľudských právach z roku 1998 (*Human Rights Act of 1998*), ktorý priamo odkazuje na jeho obsah ako aj podmienky obmedzenia podľa čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Uvedené ustanovenie zároveň zakotvuje povinnosť súdu prihliadať pri obmedzení tohto práva na skutočnosť, či išlo o prejav vykonaný na verejnosti, či jeho predmetom bolo šírenie žurnalistických informácií, alebo išlo o umelecké či literárne dielo, resp. o prejav s ním spojený.¹⁵ Uvedený zákon zároveň priamo ustanovuje ako protizákonné konanie orgánov, ktoré odporuje právam zakotveným v Dohovore.¹⁶

Právny systém Veľkej Británie je s ohľadom na jeho historické ako aj súčasné skúsenosti orientovaný na postih tzv. nenávisných prejavov a prejavov terorizmu, ktorý sa v ostatných rokoch stal jediným skutočným súperom britskej demokracie.

Nenávisné prejavy sú vo Veľkej Británii postihované na základe viacerých právnych predpisov. Prejavy, ktoré podnecujú nenávisť voči osobe alebo skupine osôb na základe rasy, farby pleti, národnosti (vrátane občianstva), etnickej alebo národnostnej príslušnosti, náboženstva alebo sexuálnej orientácie sú zakázané podľa zákona o verejnom poriadku z roku 1986 (*Public Order Act of 1986*), zákona o rasovej a náboženskej nenávisti z roku 2006 (*Racial and Religious Hatred Act of 2006*), ktorý sa uplatňuje v Anglicku a Walese a zákona o trestnom súdnictve a imigrácii z roku 2008 (*Criminal Justice and Immigration Act of 2008*). Poslednými dvoma z uvedených zákonov bol zároveň doplnený zákon o verejnom poriadku, a to v časti 3A.

Podľa Zákona o verejnom poriadku je trestný taký „prejav, a to tak slovom, písmom ako aj akýmkoľvek zobrazením, ktorým sa páchatel inej osobe vyhráža, haní ju alebo uráža s cieľom ju presvedčiť, že jej

¹³ MULLENDER, R. The United Kingdom. In: THIEL, M. 2009. *The „Militant Democracy“ Principle in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. s. 334.

¹⁴ POSTEMA, G. J. 1986. *Bentham and the Common Law Tradition*. Oxford: Clarendon Press. chap. 1.

¹⁵ § 12 ods. 4 Zákona o ľudských právach z roku 1998 (*Human Rights Act of 1998*).

¹⁶ Tamtiež, § 6 ods. 1.

hrozí okamžité protizákonné násilie alebo s cieľom podnecovať k také-
muto násiliu voči tejto osobe, ktorým ju trýzni, uvedie do tiesne alebo
jej spôsobí znepokojenie.“¹⁷ Takýto prejav musí byť vykonaný na ve-
rejnóm alebo súkromnom mieste s výnimkou obydlí. Za tento trestný
čin možno páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody v trvaní najviac
6 mesiacov alebo pokutu do výšky 5 000 libier šterlingov, resp. možno
uložiť oba tieto tresty.¹⁸ V prípade, ak páchatel' použije na verejnosti
také slová, zobrazenia, či písmo, ktoré nesmeruje voči konkrétnym oso-
bám, ale nepriamo haní, vyhráza sa im z nejakého dôvodu, pričom taká
osoba sa nachádza v blízkosti, pričom ju môže taký prejav uviesť do
tiesne alebo jej spôsobiť znepokojenie, možno mu uložiť trest odňatia
slobody v trvaní najviac 6 mesiacov alebo pokutu do výšky 1 000 libier
šterlingov. Pre spáchanie uvedených trestných činov zákon zároveň vy-
žaduje zavinenie páchatel'a, a to tak s priamym ako aj nepriamym úmys-
lom páchatel'a spôsobiť inej osobe znepokojenie, či jej uvedenie do
tiesne.¹⁹

Zákon o verejnom poriadku rozoznáva od uvedenej všeobecnej
skutkovej podstaty prejavu narúšajúceho verejný poriadok aj tzv. ne-
návistný prejav z rasových dôvodov, ktorého okolnosti spáchania posu-
dzuje rovnako ako v prípade vyššie uvedeného prejavu. Na rozdiel od
tohto však v prípade nenávistného prejavu z rasových dôvodov pácha-
tel' sleduje podnecovanie rasovej nenávisti, resp. jeho prejav je sám
o sebe spôsobilý podnieť rasovú nenávisť.²⁰ Zákon zároveň postihuje
aj šírenie alebo zverejňovanie materiálu podnecujúceho rasovú nená-
visť alebo ktoré je samo o sebe spôsobilé šíriť rasovú nenávisť. Rov-
nako postihuje aj šírenie rasovej nenávisti v rámci verejného
predstavenia, či hry, ktoré podnecujúcu rasovú nenávisť slovne, pís-
mom, znázorneniami a pohybmi. Rovnako je trestné šírenie, nahráva-
nie, prehrávanie alebo zobrazovanie vizuálnych obrazov alebo zvukov
spôsobilých alebo šíriacich rasovú nenávisť. Za trestné sa považuje aj
vysielanie takýchto obrazov alebo zvukov, ako aj ich držba na tento
účel.²¹ Aj v týchto prípadoch zákon vyžaduje priamy alebo nepriamy
úmysel páchatel'a. Za takéto prejavy možno v prípade trestnoprávneho
postihu na základe obžaloby uložiť trest odňatia slobody v trvaní

¹⁷ Časť 1, § 4 zákona o verejnom poriadku z roku 1986 v platnom znení (Public Order Act of 1986). Pozri bližšie online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/section/4>

¹⁸ Tamtiež, časť 1, § 4.

¹⁹ Tamtiež, časť 1, § 5.

²⁰ Tamtiež, časť 3, § 18.

²¹ Tamtiež, časť 3, § 19 až 23.

najviac 7 rokov alebo pokutu do výšky 5 000 libier šterlingov, resp. oba tresty súčasne. V prípade skráteného konania uplatneného v prípade menej závažného porušenia možno páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody v trvaní najviac 6 mesiacov alebo pokutu do výšky 5 000 libier šterlingov.²²

Podľa zákona o verejnom poriadku sú postihovaní aj páchatelia nenávisťných prejavov z náboženských dôvodov a z dôvodov sexuálnej orientácie. Rovnako ako v prípade nenávisťných prejavov z rasových dôvodov, aj v prípade týchto prejavov zákonodarca postihuje šírenie nenávisťi v rámci verejných hier a predstavení, nahrávanie, prehrávanie alebo zobrazovanie vizuálnych obrazov alebo zvukov, vysielanie, či držbu takých materiálov, ktoré sú na vysielanie určené.²³ Za spáchanie uvedených trestných činov môže súd uložiť tresty v rovnakej výške ako v prípade nenávisťných prejavov z rasových dôvodov. Trestných činov sa podľa zákona o verejnom poriadku môže dopustiť aj právnická osoba, pričom v takom prípade sú zodpovední a postihovaní štatutárny orgán alebo osoby konajúce v jej mene.

Britský zákonodarca v zákone o verejnom poriadku okrem zakotvenia skutkových podstát verbálnych či neverbálnych trestných činov súčasne zakotvil, že postih takéhoto prejavu nemá vplyv, ani nezakazuje či neobmedzuje diskusiu, kritiku, vyjadrenie antipatie, nechute, výsmech, urážky konkrétnych náboženstiev alebo viery alebo praktík ich stúpencov alebo iných presvedčení, aby prestali praktizovať ich vieru alebo konať podľa svojho presvedčenia. Rovnako za trestnú nepovažuje diskusiu, kritiku sexuálneho správania alebo praktík, alebo naliehanie na osoby, aby sa zdržali svojho konania alebo zmenili svoje správanie. Rovnako je z pôsobnosti uvedeného zákona vyňatá akákoľvek kritika alebo diskusia o manželstve a rovnakých pohlaviach, ktoré chcú uzavrieť manželstvo.²⁴

Zaujímavým a ojedinelým prípadom, v ktorom britská demokracia vopred obmedzila slobodu prejavu na svojom území, prv než k prejavu vôbec došlo, bol zákaz vstupu na britské územie uložený od roku 1986 Louisovi Farrakhanovi, americkému občanovi a duchovnému vodcovi Národu islamu (z angl. *Nation of Islam*), ktoré je náboženským, sociálnym a politickým hnutím. Dôvodom tohto zákazu vydaného štátnym zástupcom (z angl. *Secretary of State*) bola hrozba, že prejav tohto vodcu bude smerovať k narúšaniu verejného poriadku v krajine, a to

²² Tamtiež, časť 3, § 27.

²³ Tamtiež, časť 3A, § 29A až § 29G.

²⁴ Tamtiež, časť 3A, § 29J.

vzhľadom na jeho silné rasistické a antisemitské názory a presadzovanie radikálneho islamu, v dôsledku čoho podľa štátneho zástupcu existovala reálna hrozba, že v dôsledku jeho prejavov dôjde k stretom medzi moslimskou a židovskou komunitou.²⁵ Tento prípad postihu britskou demokraciou možno označiť ako výnimočný a viac sa neopakujúci. Zákaz vstupu na britské územie z dôvodu hrozby podnecovania rasovej nenávisti a tým hrozby narušania verejného poriadku pre tohto duchovného vodcu bol opätovne potvrdený aj v roku 2002. V rozsiahlej argumentácii súdu, ktorý potvrdil rozhodnutie štátneho zástupcu, ktorým v roku 2000 odmietol umožnenie vstupu Farrakhaneho na britské územie, vzal súd do úvahy záujem verejnosti na zachovaní verejného poriadku v kolízii s právom Farrakhaneho na slobodu prejavu. Pri porovnaní uvedených záujmov aplikoval trojstupňový test proporcionality zásahu do slobody prejavu, to (i) či legislatívne ciele boli postačujúce na obmedzenie ľudského práva, (ii) či opatrenia na dosiahnutie legislatívnych cieľov boli nimi odôvodnené a či (iii) prostriedky použité boli nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa. Po aplikácii uvedeného testu dospel súd k záveru, že rozhodnutie štátneho zástupcu bolo dostatočne odôvodnené vo vzťahu nielen k obmedzeniu práva na vstup na britské územie, ale aj obmedzenia slobody prejavu v zmysle čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.²⁶

V ostatných rokoch dochádza k aplikácii Zákona o verejnom poriadku vo vzťahu k prejavom politickej strany Británia najprv (z angl. *Britain first*), konkrétne voči jej lídrom, a to Paulovi Goldingovi a Jayde Fransen predovšetkým v súvislosti s ich verejným zastrašovaním moslimskej komunity a šírením nenávisti voči moslimom vo Veľkej Británii. Paul Golding sa dňa 3. apríla 2014 v rámci pochodu Británia najprv verejne vyhrážal moslimskej príslušníčke Munnazza Munawar v súvislosti s teroristickými útokmi v Londýnskom metre, ktorá bola sestrou jednej z osôb, ktoré uvedené útoky organizovali. Paul Golding mal súčasne na sebe oblečenú zelenú uniformu „Británia najprv“, na ktorej boli vyobrazené symboly v rozpore so Zákomom o verejnom poriadku. Okrem uvedeného spolu s členmi „Británia najprv“ rozdával letáky, ktoré obsahovali urážky moslimov a v ktorých sa zároveň moslimom vyhrážali. Za uvedené bol v januári 2015 súdom

²⁵ YONAH, A., BRENNER, E. H. 2003. *The United Kingdom's Legal Responses to Terrorism*. London: Cavendish Publishing, Ltd., 2003. s. 399.

²⁶ Rozsudok odvolacieho súdu vo veci *Farrakhan* proti štátnemu zástupcovi (*The Queen on the Application of Louis Farrakhan v. Secretary of State for the Home Department Court of Appeal*) z 30. apríla 2002.

odsúdený za spáchanie trestného činu nosenia uniformy podľa Zákona o verejnom poriadku a zo zastrašovania podľa Zákona o trestnom súdnictve a polícii z roku 2001, pričom mu bol uložený zákaz priblížiť sa k uvedenej moslimskej príslušníčke a bola mu súčasne uložená pokuta v sume 425 libier.²⁷ V následných rokoch bol Paul Golding viackrát zadržaný pre konfrontáciu s moslimskými duchovnými, a v rokoch 2016 a 2018 odsúdený na trest odňatia slobody na relatívne krátky čas v súvislosti s jeho konfrontáciami prevažne s osobami vyznávajúcimi islam. Paul Golding neúspešne kandidoval v ostatných voľbách do britského parlamentu ako aj do funkcie starostu Londýna. Británia najprv je doposiaľ pod jeho vedením a napriek vylúčeniu jeho osoby zo sociálnych internetových médií (facebook, youtube, instagram), možno jeho stranu označiť ako najaktívnejšiu krajne pravicovú politickú stranu šíriacu myšlienky britského nacionalizmu a uprednostňovania tzv. britských záujmov.²⁸ Na aktivitu obdobných politických strán a hnutí vo Veľkej Británii sa zameriame v nasledujúcich riadkoch, zohľadňujúc presah problematiky postihu prejavu vo vzťahu k slobode združovania.

2. Obmedzovanie slobody združovania v relácii na slobodu prejavu

Popri práve na slobodu prejavu je právo pokojne sa združovať vo Veľkej Británii garantované ako jedno zo základných práv bez jeho bližšieho pozitívno-právneho vymedzenia. Vo vzťahu k právu na združovanie britská demokracia neustanovila žiadne osobitné kontrolné mechanizmy pre jeho výkon. Toto právo odvodzuje od kontraktualnej slobody, podľa ktorej sa jednotlivci môžu dohodnúť na vytvorení spoločného podniku či organizácie. Právo na združovanie môže byť obmedzené výlučne na účel zabezpečenia verejného poriadku a národnej bezpečnosti, a to podľa Zákona o verejnom poriadku, ktorý zakazuje vytváranie a fungovanie polomilitaristických združení a podľa Zákona o terorizme (*Terrorism Act 2000*), v zmysle ktorého je členstvo

---

²⁷ Rozsudok Chelmsford Magistrates' Court z januára 2015. [online]. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: https://www.cps.gov.uk/publications/prosecution/ctd_2014.html

²⁸ Pozri bližšie online. [citované 2024-02-12]. Dostupné na internete: https://www.britainfirst.org/rightwing_or_leftwing

v zakázanej organizácii trestným činom.²⁹ Zákon o terorizme ustanovuje presné označenia organizácií, ktoré sú zakázané, napr. *The Irish Republican Army*, *The Red Hand Commando*, *The Loyalist Volunteer Force*, *Hamas*, *Al-Qaeda* a pod., pričom mnohé z nich nikdy neoperovali priamo vo Veľkej Británii. Ich jednotiacim znakom je, že vzhľadom na svoje aktivity napĺňajú pojem teroristické.³⁰ Pri dopĺňaní organizácie či politickej strany do zoznamu zakázaných organizácií sa prihliada na povahu a rozsah aktivít organizácie, na to, či je hrozbou pre Veľkú Britániu alebo britských príslušníkov v zámorí, na rozsah jej prítomnosti vo Veľkej Británii a podporu ostatných členov v rámci medzinárodnej komunity bojujúcej proti terorizmu.³¹

Do uvedeného zoznamu možno podľa zákona doplniť akúkoľvek organizáciu, a to v prípade, ak spácha, alebo sa zúčastní teroristického činu, pripravuje sa na jeho spáchanie alebo k nemu podnecuje alebo je inak zainteresovaná v terorizme. Za akúkoľvek formu podpory terorizmu, a to v súvislosti so zakázanou teroristickou organizáciou uvedenou v zozname, môže byť páchatel' odsúdený na trest odňatia slobody do 10 rokov, pričom mu môže byť súčasne uložená pokuta.³² Zákon o terorizme zároveň postihuje aj nosenie akýchkoľvek uniforiem či ich častí takým spôsobom alebo za takých okolností, že umožňuje dôvodné podozrenie, že ich nositeľ je podporovateľ zakázanej organizácie. Za spáchanie uvedeného trestného činu možno páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody do 6 mesiacov, pričom mu môže byť súčasne uložená pokuta do výšky 5 000 libier.³³ V prípade, ak organizácia chce byť z uvedeného zoznamu vyňatá, je povinná podať žiadosť o vyňatie štátnemu zástupcovi, ktorý rozhoduje na základe vlastnej úvahy a dôkazov existujúcich v čase podania žiadosti. Proti odmietnutiu vyňatia zo zoznamu sa môže dotknutá organizácia obrátiť na správny súd.

Výkon práva na združovanie založením politickej strany podlieha jej predchádzajúcej registrácii Volebnou komisiou, ktorá predstavuje regulačný orgán, a to podľa Zákona o politických stranách, voľbách

²⁹ Pozri časť II, § 12 Zákona o terorizme z roku 2000. Zákon o terorizme z roku 2000 predstavuje základný zákon protiteroristickej legislatívy a do účinnosti vstúpil 19. februára 2001. V roku 2006 bol prijatý ďalší zákon o terorizme, ktorý nenahradil, ale doplnil uvedený zákon. Pozri bližšie online správu kráľovskej britskej prokuratúry. [citované 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://www.cps.gov.uk/about-cps>

³⁰ Pozri Prílohu č. 2 Zákona o terorizme z roku 2000.

³¹ YONAH, A., BRENNER, E. H. 2003. *The United Kingdom's Legal Responses to Terrorism*. London: Cavendish Publishing, Ltd., 2003. s. 548.

³² Časť II, § 3 ods. 5 a § 12 ods. 6 Zákona o terorizme z roku 2000.

³³ § 13 ods. 1 až 3 Zákona o terorizme z roku 2000.

a referende z roku 2000 (*Political Parties, Elections and Referendums Act of 2000*). Uvedený zákon ustanovuje podrobnosti registrácie a fungovania samotnej politickej strany vrátane povinností poskytovania informácií o svojom financovaní vo vzťahu k Volebnej komisii ako regulačnému a dozornému orgánu. Britský právny poriadok explicitne nezakazuje nedemokratické politické strany. Podľa Mersela takýto zákaz nepovažuje britská demokracia za potrebný, a to vzhľadom na relatívne slabé extrémistické snahy a silnú homogenitu spoločnosti.³⁴ Samotná Volebná komisia disponuje oprávnením uložiť pokutu či podať trestné oznámenie voči zodpovedným členom politickej strany, ktorá nesplnila svoje finančné povinnosti voči regulačnému orgánu, alebo uvádzala zavádzajúce informácie ohľadne svojho financovania. Aj v takýchto prípadoch však nemožno z uvedených dôvodov politickú stranu vylúčiť z kandidátnej listiny.³⁵

Aj v súčasnosti vo Veľkej Británii pôsobia politické strany, ktoré možno označiť ako krajne pravicové. Už vyššie spomínaná najaktívnejšia politická strana, Británia najprv (z angl. *Britain First*), sa vyznačuje silne protimoslimskou politikou a v súčasnosti poukazuje aj na problémy nelegálnej migrácie a iniciatívne vyhľadáva miesta, na ktorých sa nelegálni migranti zoskupujú.³⁶ Napriek otvoreným prejavom proti moslimom, moslimským mešitám, migrantom ako aj násilným aktivitám či útokom voči nim, doposiaľ nebola táto strana zakázaná.

V britskej demokracii hrá teda rozhodujúcu rolu zoznam zakázaných organizácií a politických strán podľa zákona o terorizme, ktorý predstavuje doposiaľ jediný nástroj štátneho nástroja pre elimináciu tých organizácií, ktoré majú potenciál ohroziť britskú demokraciu. V porovnaní s krajinami kontinentálneho práva je však tento nástroj britskej demokracie výlučne zameraný na teroristické organizácie bez ohľadu na ideológie nadradenosti rasy, náboženstva, a pod., ako jedinú reálnu hrozbu britskej demokracie. V praxi súdov sa doposiaľ vyskytli prípady prejednávania opodstatnenosti zaradenia organizácií či politických strán v uvedenom zozname. Napríklad britské súdy prejednávali prípad zakázaných politických strán podľa Zákona o terorizme, a to *People's Mujahedin Organisation of Iran* (skr. PMOI), the *Kurdistan*

³⁴ MERSEL, Y. 2006. The Dissolution of Political Parties: The Problem of Internal Democracy. In *International Journal of Constitutional Law*, 2006. [online]. 2006, vol. 4, no. 1, str. 84 – 113. [cit. 2024-02-12]. Dostupné na internete: <http://icon.oxfordjournals.org/content/4/1/84.full>.

³⁵ Pozri § 148 a nasl. Zákona o politických stranách, voľbách a referende z roku 2000.

³⁶ Pozri bližšie online. [cit. 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://hopenothate.org.uk/2022/06/28/britain-first-and-ant-migrant-activism/>

Workers' Party (skr. PKK)³⁷ a *Lashkar e Tayyabah* (skr. LeT). Uvedené strany sa do zoznamu zakázaných strán dostali s účinnosťou od 28. februára 2001. Uvedené politické strany požiadali štátneho zástupcu o tzv. vyňatie zo zoznamu zakázaných organizácií v roku 2001, ktoré však bolo zamietnuté. Následne podali odvolanie na administratívny súd. PMOI bola štátnym zástupcom označená ako politická strana usilujúca o nastolenie demokratického, socialistického islamského štátu v Iráne, ktorá podnikla viacero útokov na Irán vrátane teroristických, bola označená ako zodpovedná za vraždu viacerých iránskych úradníkov a podnikla viaceré násilné ozbrojené útoky na iránsku vládu. Záujem Veľkej Británie na zákaze PMOI na britskom území bol daný spoločnou zahraničnou politikou so štátmi v rámci boja proti terorizmu ako aj obavou zo šírenia nenávisťných prejavov radikálneho islamu s cieľom naverbovania a výcviku mujahedinov (pozn. samovražedných atentátnikov) vo Veľkej Británii. Odvolanie PMOI bolo odmietnuté vzhľadom na nedostatočné odôvodnenie a dôkazy, ktoré malo PMOI preukázať v rámci samotnej žiadosti o vyňatie zo zoznamu u štátneho zástupcu.³⁸ PMOI v roku 2006 podalo opätovnú žiadosť, ktorá bola odmietnutá a vo veci napokon s konečnou platnosťou rozhodol súd, ktorý s poukazom na skutočnosť, že PMOI v čase podania žiadosti už bola demilitarizovaná, umiernená a nenapĺňala viac znaky teroristickej organizácie podľa zákona o terorizme, vo svojom rozsudku ustanovil povinnosť štátnemu zástupcovi vyňať túto organizáciu zo zoznamu zakázaných organizácií, k čomu došlo v júni 2008.³⁹ Táto organizácia je doposiaľ aktívna a sústreďuje svoje aktivity v reakcii na politické dianie v Iráne.⁴⁰

PKK bolo zas označené ako separatistické hnutie, ktoré usilovalo o vytvorenie nezávislého Kurdskeho štátu na juhovýchode Turecka. Sformovalo sa v roku 1978 a teroristickú hrozbu začalo predstavovať od vytvorenia svojich milícií v roku 1984. Štátny zástupca poukázal na partizánske vedenie vojny PKK a hrozby útokov na turistické ciele v Turecku v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Aj v tomto prípade

³⁷ PMOI bola do r. 2013 považovaná za teroristickú organizáciu Spojenými štátmi americkými, Kanadou, Európskou úniou, Japonskom. PKK a LeT je Spojenými štátmi americkými, Európskou úniou, Tureckom považovaná za teroristickú organizáciu. Pozri napr. <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>.

³⁸ Rozsudok Odvolacieho súdu z 17. 4. 2002, č. PO/4039/2001. [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://www.judiciary.gov.uk/>

³⁹ Rozsudok Odvolacieho súdu z 30. 11. 2007 č. PC/02/2006 vo veci LORD ALTON OF LIVERPOOL & OTHERS (vec *The People's Mojahadeen Organisation of Iran*). [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://www.judiciary.gov.uk/>.

⁴⁰ Pozri bližšie online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://english.mojahedin.org/>

štátny zástupca ako dôvod pretrvávajúceho zaradenia v zozname zakázaných organizácií poukázal na spoločnú zahraničnú politiku demokratických štátov v boji proti terorizmu. PKK zas poukázala na obmedzenie slobody prejavu vo vzťahu ku kurdskej problematike v Turecku a s tým súvisiacim obmedzením slobodnej politickej diskusie o budúcnosti Kurdov. Vzhľadom na stály militantný charakter PKK súd odvolanie zamietol rozhodnutím zo 17. apríla 2002. Uvedená organizácia nebola doposiaľ vyňatá zo zoznamu zakázaných organizácií a zároveň boli pridané jej iné označenia, a to KADEK a Kongra Gele Kurdistan.⁴¹ V súčasnosti sa naďalej vyznačuje militantnými a teroristickými aktivitami realizujúcimi ideológiu tohto hnutia.⁴²

Posledná z uvedených organizácií, LeT, rovnako ako PKK napriek snahe o vyňatie zo zoznamu ostala v súlade s rozhodnutím súdu z 17. 4. 2002 doposiaľ v zozname zakázaných organizácií s poukázaním na jej aktívnu činnosť o dosiahnutie nezávislosti Kašmíru násilným spôsobom využitím zbraní, čím napĺňa znaky teroristickej organizácie podľa zákona o terorizme.⁴³

V decembri 2016 bola do tohto zoznamu zaradená prvá krajne pravicová národne socialisticky orientovaná organizácia s názvom Národná akcia (z angl. *National Action*), ktorá bola štátnou zástupkyňou identifikovaná ako rasistická, antisemitská a homofóbna organizácia, ktorá usiluje o šírenie rasovo motivovanej nenávisťi a násilia predovšetkým voči Židom. Uvedená organizácia sa stala prvou oficiálne teroristickou na zozname organizácií ohrozujúcich britskú demokraciu. Po zákaze tejto organizácie v nadväznosti na je zaradenie do zoznamu zakázaných organizácií podľa zákona o terorizme v decembri 2016 sa údajne časť jej prívržencov pretransformovala do rovnako zakázanej siete *Salafi jihadist Al-Muhajiroun network*⁴⁴ a časť do *Sonnenkrieg Division (SKD)*, ktorá bola zakázaná vo februári 2020 s ohľadom na

⁴¹ Prípád č. CO/2587/2001. Pozri bližšie online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://vlex.co.uk/vid/r-kurdistan-workers-party-793002849>

⁴² V marci a decembri 2016 sa prihlásilo k bombovým útokom v Ankare a Istanbule, pri ktorých zranilo stovku ľudí a usmrtilo niekoľko desiatok. Po následnom zatlačení tureckými jednotkami mimo územia Turecka dodnes PKK pôsobí v severnej časti územia Iraku a Sýrie. Pozri bližšie online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.crisisgroup.org/content/turkiyes-pkk-conflict-visual-explainer>

⁴³ Prípád č. CO/878/2002. Pozri bližšie online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://vlex.co.uk/vid/r-kurdistan-workers-party-793002849>

⁴⁴ Pozri bližšie online. [citované 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://www.middlebury.edu/institute/academics/centers-initiatives/ctec/ctec-publications/dangerous-organizations-and-bad-actors-5>

priame nabádanie verejnosti k aktom terorizmu hlásajúc rasovú nadradenosť.

V júli 2020 bola do zoznamu zaradená organizácia Feuerkrieg Division (FKD). Ide o organizáciu, ktorá vznikla pôvodne v Spojených štátoch amerických a svojich prívržencov získala v Európe ako aj vo Veľkej Británii. Táto organizácia hlása nadradenosť bielej rasy a obhajuje použitie násilia a masových vrážd v snahe o ňou vyhlásenú „apokalyptickú rasovú vojnu“. Vzhľadom na nie veľkú početnosť prívržencov vo Veľkej Británii, sú títo postihovaní len v súvislosti s páchaním individuálnej trestnej činnosti.⁴⁵

Známe islamské militantné hnutie HAMAS (skr. *Harakat al-Muqawamah al-Islamiyyah*) sa do zoznamu zakázaných organizácií dostalo v súvislosti s teroristickými útokmi v južných častiach Izraela až v novembri 2021, pričom libanonská šiitská politická a vojenská organizácia *Hizballah* bola do zoznamu zaradená už v marci 2019. V ostatných rokoch možno badať nárast teroristických odnoží a radikalizovaných islamských hnutí a organizácií, ktorých cieľom je celosvetové spojenie moslimov za účelom vytvorenia Kalifátu uplatňujúceho právo Šaría (pr. *Hizb ut-Tahrir* zaradená v zozname v januári 2024, *Jamaat ul-Ahrar* zaradená v roku 2015, *Minbar Ansar Deen* označ. aj ako *Ansar al-Sharia UK* zaradená v zozname v roku 2013 a pod.).⁴⁶

3. Obmedzovanie slobody zhromažďovania v relácii na slobodu prejavu

Právo na pokojné zhromažďovanie v britskej demokracii rovnako ako v krajinách kontinentálneho práva podlieha predchádzajúcemu oznámeniu, a to príslušnému policajnému orgánu, pričom takéto oznámenie o zhromaždení musí byť doručené poštou alebo osobne najneskôr 6 dní pred dňom jeho konania. Takéto oznámenie musí obsahovať čas, miesto zhromaždenia ako aj presný plán presunu zhromaždenia. V prípade neohlásenia zhromaždenia alebo nedodržania ohláseného dátumu, času a cesty zhromaždenia, sa organizátori zhromaždenia dopustia priestupku, za ktorý im možno uložiť pokutu do výšky 1000 libier

⁴⁵ Pozri bližšie online. [citované 2024-02-12]. Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version>

⁴⁶ Tamtiež.

šterlingov.⁴⁷ Príslušný nadriadený policajt má oprávnenie v prípade, ak sa dôvodne domnieva, že by ohlásené zhromaždenie narušilo verejný poriadok, dochádzalo by počas neho k poškodzovaniu majetku, vážne narušalo život komunity alebo by viedlo k zastrašovaniu ostatných alebo v bránení im vo výkone ich základných práv a slobôd, uložiť organizátorom zhromaždenia pokyny pre jeho uskutočnenie s cieľom zaizistiť očakávaným skutočnostiam, napr. vydať písomný pokyn pre vyhnutie sa ním určeným miestam, uliciam, pokyn na konanie len v určitom čase a len s obmedzeným počtom účastníkov a pod.⁴⁸ Nedodržanie takéhoto pokynu zakladá trestnú zodpovednosť organizátora, ktorej sa možno zbaviť len, ak organizátor preukáže, že k nedodržaniu pokynu došlo v dôsledku okolností, proti ktorým nemal možnosť zasiahnuť. Priestupku sa dopustí aj osoba, ktorá je účastníkom zhromaždenia a navádza k nedodržaniu pokynu policajta. Kým organizátorovi možno za uvedený trestný čin uložiť aj trest odňatia slobody v trvaní najviac 3 mesiacov alebo pokutu do výšky 2 500 libier šterlingov, účastníkovi možno uložiť len pokutu najviac do výšky 1 000 libier šterlingov. V prípade, ak účastník zhromaždenia navádza na nedodržanie pokynu policajta, dopúšťa sa rovnako trestného činu, za ktorý mu možno uložiť rovnaký trest ako organizátorovi. V Škótsku sa uvedené ustanovenia však vzťahujú len na tzv. pochody, nie na zhromaždenia vo všeobecnosti.⁴⁹

Ohlásené zhromaždenie, ktoré je pochodom, môže byť podľa zákona o verejnom poriadku aj zakázané, a to v prípade, ak hrozí vážne narušenie verejného poriadku, najdlhšie však na tri mesiace, pričom o tomto zákaze rozhoduje okresná rada so súhlasom štátneho zástupcu.⁵⁰

Veľká Británia sa k zákazu ohlásených zhromaždení či demonštrácií uchýľuje len vo výnimočných prípadoch. Napriek volaniu verejnosti po zákaze demonštrácií organizovaných zväčša organizáciou Británia najprv alebo už v súčasnosti zakázanou Národnou akciou,⁵¹ zákaz podu-
jať, pri ktorých možno očakávať nenávistné prejavy či podnecovanie

⁴⁷ Časť 2, § 11 zákona o verejnom poriadku z roku 1986 v platnom znení (*Public Order Act of 1986*). Pozri bližšie online. [citované 2024-02-13]. Dostupné na internete: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64>

⁴⁸ Tamtiež, časť 2, § 12, § 14.

⁴⁹ Tamtiež, časť 2, § 12, ods. 5 až 11.

⁵⁰ Tamtiež, časť 2, § 13.

⁵¹ Pozri online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.middlebury.edu/institute/academics/centers-initiatives/ctec/ctec-publications/dangerous-organizations-and-bad-actors-5>

k nenávisti voči skupinám osôb, predovšetkým voči moslimskej komunite, je ojedinelý.

V novembri 2007 sa napríklad pokúsila o pochod Britská národná strana ako pokračovateľka Mosleyho myšlienok fašizmu, otvoreného popierania holokaustu a antisemitizmu, pričom v pochode ulicami Londýna jej bolo napokon zabránené účastníkmi protipochodu zorganizovaného Úniou proti fašizmu (z angl. *Unite Against Fascism*) sformovanou ako občianske združenie za účelom zamedzenia vplyvu uvedenej krajne pravicovej politickej strany. Neskoršia pokračovateľka Britskej národnej strany, Národná akcia, ohlásila svoj pochod v Liverpoole v auguste 2015. Napriek rozsiahlej petičnej akcii obyvateľov mesta, ktorou žiadali, aby došlo k zákazu tohto zhromaždenia vzhľadom na jeho rasistické prejavy, glorifikáciu Hitlerovej tretej ríše a násilnosti, ktoré podujatia tejto organizácie sprevádzajú, nedošlo k zákazu tohto pochodu, iba k posilneniu policajných zložiek, ktoré dohliadali nad pokojným priebehom pochodu.⁵² Uvedený pochod bol napokon odvolaný samotnými organizátormi potom, čo im tento pochod znemožnili protiprotestujúci občania obkolesením účastníkov Národnej akcie a znemožnením pochodu ulicami centra Liverpoolu.⁵³

Britská demokracia sa skutočne vyhýba zásahom do práva na zhromažďovanie ich zákazom. Samotný priebeh týchto zhromaždení však príslušné orgány vyhodnocujú a následne vyvodzujú dôsledky napríklad návrhmi na uloženie dočasných súdnych zákazov vo vzťahu k hlavným aktérom podujatí s cieľom eliminovať ich aktivitu v miestach, kde dochádza k narušaniu verejného poriadku a nenávisťným stretom či zastrašovaniu predovšetkým moslimskej komunity. Príkladom je postup britskej polície v prípade početných pochodov a demonštrácií organizovaných politickou stranou Británia najprv. V auguste 2016 bol lídrom tejto strany súdom uložený zákaz nevstupovať do mešít v Anglicku a Walese, a niektorých častí Lutonu, v ktorých táto strana prv uskutočnila množstvo pochodov a demonštrácií smerujúcich k zastrašovaniu moslimského obyvateľstva, k výzvam na ich odchod z krajiny a zničenie mešít. Uvedený zákaz bol vydaný na obdobie troch rokov pod trestom zrušenia tejto politickej strany. Zákaz sa vzťahuje predovšetkým na lídrov politickej strany, a to Paula Goldinga a Jaydu Fransen, ako aj iné osoby, ktoré by na podnet uvedených lídrov vstúpili do

⁵² Pozri online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/neo-nazi-group-national-action-6236637>

⁵³ Pozri online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <http://www.liverpoolecho.co.uk/news/liverpool-news/national-action-call-liverpool-march-9864864>

mešít.⁵⁴ Dôvodom udelenia zákazu bola obava z toho, že prítomnosťou uvedených osôb v blízkosti mešít a Lutonu by došlo k narušeniu verejného poriadku, ako aj protispoločenskému správaniu. Zákaz vydal súd na návrh bedforshirskej polície, ktorá dohliadala na množstvo demonštrácií a pochodov organizovaných Britániou najprv. Tento zákaz sa priamo vzťahoval na uvedených lídrov aj vo vzťahu k nimi plánovanému pochodu v júni 2015 ulicami Lutonu na deň, ktorý bol v Lutone dňom tzv. harmónie, čím im znemožnil využiť právo na slobodu prejavu a slobodu zhromažďovania v určených miestach.⁵⁵

4. Radikálny islam ako súper britskej demokracie

Vo Veľkej Británii sa v posledných dvoch desaťročiach skutočným extrémistickým súperom britskej liberálnej demokracie stal radikálny islam v spojení s terorizmom. Radikálny islam nabral v britskej demokracii na vysokej intenzite, kedy jeho radikálne myšlienky smerujúce voči základným ľudským právam, či právam jednotlivcov sa dôsledne a najmä vo veľkom rozsahu šíria na náboženských zhromaždeniach, zoskupeniach, hnutiach či organizáciách prívržencov islamu. Vo Veľkej Británii, ktorá je vybudovaná na demokratických princípoch tak radikálny islam cielene zneužíva slobodu prejavu, združovania a zhromažďovania pre ich samotné podkopanie. Napriek skutočnosti, že akademici zaoberajúci sa konceptom militantnej demokracie z tohto konceptu vynechávajú problematiku terorizmu, považujeme za potrebné oboznámiť čitateľa s týmto najobávanejším britským súperom.

V súčasnosti je islam už druhým najväčším náboženstvom vo Veľkej Británii, pričom moslimská populácia predstavuje už 4,4 % všetkých obyvateľov.⁵⁶ Podľa Phillipsovej problémom radikálneho islamu je, že vo vzťahu k liberálnej demokracii popiera princíp právneho štátu a predovšetkým slobodu prejavu. Veľká Británia sa podľa nej uzamkla do seba a nie je schopná vidieť seba samú ako kultúrnu obeť, keďže ako národ, ktorý priniesol svetu také hodnoty ako sú sloboda, demokracia a právny štát sa nachádza v procese zničenia vlastných hodnôt.⁵⁷

⁵⁴ Pozri online. [citované 2024-02-10]. Dostupné na internete: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/britain-first-banned-from-all-mosques-in-england-and-wales-after-police-take-out-injunction-a7196831.html>

⁵⁵ High Court Justice Queen Bench Division, súdny príkaz č. HQ15X02820 z augusta 2016.

⁵⁶ Pozri online. [cit. 2024-02-19] Dostupné na internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Islam_in_the_United_Kingdom

⁵⁷ PHILLIPS, M. 2006. *Londonistan: How Britain is Creating a Terror State Within*. London: Gibson Square, 2006. s. 47.

Príslušné orgány tak napríklad nezasiahli v prípade využitia Londýnskeho Finsbury parku radikálnymi Moslimami na čele s Abu Hamzom v roku 1999, a to na účely teroristických cvičení a otvorených nenávisťných prejavov voči Židom, homosexuálom a kultúre západnej civilizácie. Prvýkrát britská demokracia zareagovala na radikálny islam až po teroristických útokoch z 11. septembra 2001, kedy prijala Zákon o bezpečnosti, proti terorizmu a zločinu (z angl. *Anti-Terrorism, Crime and Security Act of 2001*), podľa § 23 ktorého možno vo Veľkej Británii zadržať ktoréhokoľvek cudzinca podozrivého z teroristických aktivít bez toho, aby o tom bolo vopred rozhodnuté na základe obvinenia v riadnom súdnom procese.⁵⁸ Po teroristických útokoch v júli 2005 v Londýne, ktorých sa dopustili islamskí radikáli, ktorí boli rodnými britskými, parlament prijal v roku 2006 rovnomenne označený zákon proti terorizmu (Terrorism Act of 2006), ktorý sprísnil protiteroristickú legislatívu a predĺžil obdobie zadržania osoby podozrivej z teroristických aktivít. Rovnako uzákonil nové skutkové podstaty trestných činov terorizmu, napríklad podnecovanie k teroristickým aktivitám, schvaľovanie teroristických aktivít, príprava, tréningovanie na účel spáchania teroristických aktivít a pod.⁵⁹ Abu Hamza bol ako jeden z organizátorov teroristických útokov následne odsúdený za spáchanie 11 trestných činov, ktoré zahŕňali aj nenávisťný prejav, ktorého cieľom bolo nielen šírenie nenávisťi voči prv spomenutým skupinám osôb, ale rovnako priame navádzanie na vraždu týchto osôb.⁶⁰ Práve problém s nenávisťnými prejavmi z náboženských dôvodov následne vyvolal vášnivú diskusiu o potrebe uzákonenia tohto prejavu ako trestného činu, ktoré presadzovala vláda Tonyho Blaira, ktorý jeho prijatie obhajoval zachovaním liberálneho politicko-právneho britského rámca. Podľa Mullendera takýto postoj je hodné označiť ako „ideál distributívnej spravodlivosti (z angl. *distributive justice*), podľa ktorého by verejné inštitúty (predovšetkým právo) mali ochraňovať záujmy všetkých členov spoločnosti. Za účelom, aby k takejto ochrane účinne došlo, je potrebné prijať prístup, ktorý možno kategorizovať ako principiálny a ktorý založí základné požiadavky praktického života, ktoré budú

⁵⁸ ALDER, J. 2007. *Constitutional and Administrative Law, 6th edn.* London: Palgrave Macmillan, 2007. s. 539.

⁵⁹ TURPIN, C. TOMKINS, A. 2007. *British Government and the Constitution, 6th edn.* Cambridge: Cambridge University Press, 2007. s. 755.

⁶⁰ Pozri online. [cit. 2024-02-10] Dostupné na internete http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4644030.stm

racionálne schvalovať všetky zainteresované osoby.⁶¹ Mullender ostro kritizoval neskorší výrok Tonyho Blaira, že „migranti by sa mali prispôbiť britskej tolerancii a pokiaľ jej nie sú schopní, žiada ich, aby odišli, pretože Veľká Británia nemá záujem o rozniecovať nenávisť.“ Podľa Mullendera takýto výrok pripomína Schmittovu rétoriku, podľa ktorého každý konkrétny antagonizmus sa stáva o to viac politickým, o čo viac sa približuje extrémnemu zoskupeniu priateľ-nepriateľ.⁶²

Zaujímavým bol prípad Anthonyho Norwooda, člena krajne pravicovej Britskej národnej strany, ktorý po newyorských teroristických útokoch v okne svojho bytu vyvesil plagát znázorňujúci padajúce Svetové obchodné centrum s podtextom „Islam – preč z Británie, ochráňme Britov“. Uvedený čin podľa britského práva naplnil skutkovú podstatu prečinu nenávisťného prejavu vo forme zobrazovania symbolov a šírenia slov, ktoré ohrozujú, zneužívajú alebo urážajú osobu alebo skupinu osôb z rasových alebo náboženských dôvodov.

Za uvedený prečin mu bola okresným súdom uložená pokuta v sume 300 britských libier, jeho následné odvolanie na druhoinštančný súd bolo neúspešné. Európsky súd pre ľudské práva k uvedenému prípadu sťažovateľa vyslovil názor, že išlo o výkon práva na slobodu prejavu takým spôsobom, ktorý zneužíva práva ostatných v rozpore s čl. 17 Dohovoru. Plagát, ktorý na okne umiestnil, zakladal verejné podniecovanie k útoku na všetkých moslimov vo Veľkej Británii a tým nemôže požívať ochranu podľa čl. 10 Dohovoru.⁶³ Svojím rozhodnutím tak Európsky súd pre ľudské práva deklaroval postoj naplňajúci doktrínu distributívnej spravodlivosti, keď uznal, že práva jednotlivcov majú byť požívané do tej miery, do ktorej nezasahujú do základných záujmov všetkých adresátov práv, ktoré sú chránené zákonom.

Vlnu nespokojností vyvolalo neskoršie rozhodnutie londýnskeho súdu vo veci Shakeel Begg⁶⁴ proti BBC (*British Broadcasting Corporation*). Shakeel Begg, bol hlavným imánom v islamistickom centre Le-wisham a vystúpil v programe BBC „Nedeľná politika“ (z angl. *Sunday Politics*). V uvedenom programe odvysielanom 3. 11. 2013 bol redaktorom označený ako osoba úzko prepojená s východo-londýnskou

⁶¹ MULLENDER, R. United Kingdom. In. THIEL, M. 2009. *The „Militant Democracy“ Principle in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. s. 343.

⁶² Tamtiež, s. 343.

⁶³ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva zo dňa 16. 11. 2004 vo veci *Norwood* proti Veľkej Británii, sťažnosť č. 23131/03.

⁶⁴ High Court of Justice, Queen's Bench Division, vec *Shakeel Begg* proti BBC (*British Broadcasting Corporation*) č. HQ14D04379, rozsudok zo dňa 28. 10. 2016.

mešitou, v ktorej dochádza k hlásaniu myšlienok radikálneho islamu, ktoré on sám podporuje. Shakeel Begg neskôr po neúspešnej sťažnosti podanej BBC túto spoločnosť zažaloval na súde za svoje nálepkovanie „extrémistického kazateľa“. BBC sa v spore bránila, že sťažovateľ skutočne v rokoch 2006 až 2011 vo východolondýnskej mešite otvorene hlásal myšlienky radikálneho islamu, prihlásil sa k „džihádu“, pričom kresťanov a židov označil ako tzv. nečistých z pohľadu islamu. Súd vyhodnotil prejavy sťažovateľa na základe rozsiahlych analýz a expertných posudkov za skutočne extrémistické, prikláňajúce sa k džihádistickému saláfizmu. S poukazom na uvedené ako aj na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, uznal, že označenie sťažovateľa v relácii BBC ako kazateľa radikálneho islamu bolo podložené jeho verejnými prejavmi, a to napriek skutočnosti, že tieto sa uskutočnili prv ako došlo k odvysielaniu uvedenej relácie a rovnako bez ohľadu na jeho neskoršie prejavy, ktorými odsúdil organizácie ako napr. Islamský štát a pod.

Hlavný trestný súd v septembri 2016 odsúdil za šírenie myšlienok radikálneho islamu Anjem Choudaryho, moslimského imána, a Mohammeda Rahmana, ktorí podľa britských zdrojov navádzali moslimov na pripojenie sa k Islamskému štátu a iným radikálnym moslimským organizáciám ako ISIL, DAESH a k tzv. „svätej vojne“ (džihád) voči Veľkej Británii s cieľom nastoliť islam. Obom páchatelom uložil trest odňatia slobody v trvaní 5 rokov a 6 mesiacov.⁶⁵

Okrem uvedených prejavov je vo Veľkej Británii postihované aj šírenie teroristického materiálu, predovšetkým v prostredí internetu na sociálnych sieťach (*facebook*, *twitter*). V ostatných rokoch bol za šírenie teroristického materiálu, a to publikácií, obrázkov a výziev na spáchanie trestných činov terorizmu podľa zákon o terorizme odsúdená matka šiestich detí Runa Khan. Za šírenie teroristického materiálu na sociálnych sieťach jej bol uložený trest odňatia slobody v trvaní 3 mesiacov.⁶⁶

V boji proti terorizmu bola v roku 2010 vo Veľkej Británii vytvorená aj Protiteroristická internetová jednotka (z angl. *Counter Terrorism Internet Referral Unit*), ktorá bola založená združením hlavných policajných úradníkov a ktorá analyzuje a identifikuje webové stránky

⁶⁵ Rozsudok Hlavného trestného súdu z 6. 9. 2016 vo veci *R v Anjem Choudary and Mohammed Rahman*. [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné na internete: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2016/09/r-v-choudary-sentencing.pdf>

⁶⁶ Rozsudok z 31. júla 2014. [online]. [cit. 2024-02-16]. Dostupné na internete: https://www.cps.gov.uk/publications/prosecution/ctd_2014.html

obsahujúce názory, ktoré podnecujú alebo glorifikujú teroristické činy podľa článku 3 zákona o terorizme z roku 2006 (z angl. Terrorism Act 2006). Takýto obsah je podrobne vyhodnocovaný a samotné stránky sú následne blokované.⁶⁷ V záujme skorého odhalenia propagácie extrémistických myšlienok či materiálu využíva Veľká Británia aj internetové stránky, prostredníctvom ktorých môžu jednotlivci nahlásiť akékoľvek zobrazenia, či myšlienky podporujúce extrémizmus alebo terorizmus.⁶⁸

Nenávistný náboženský prejav vo forme, v akej sa prejavuje vo Veľkej Británii možno podľa nášho názoru zahrnúť do konceptu militantnej demokracie, a to v časti nenávistných prejavov motivovaných radikálnym islamom, ktorých cieľom je obmedzovanie práv a slobôd iných, predovšetkým práv žien, príslušníkov iných národnostných a etnických skupín. Jeho nebezpečnosť sa prejavuje práve vo vysokom potenciáli strhnutia k nenávistným prejavom a zmýšľaniu veľkej populácie moslimov žijúcich, ako aj už narodených vo Veľkej Británii. Závazok spomínaný Mullenderom vytvoriť taký právny rámec, v ktorom zákon chráni záujmy všetkých svojich adresátov, t. j. záväzok distributívnej spravodlivosti, zahŕňa v anglo-americkom chápaní aj vytvorenie dostatočného priestoru pre jednotlivca, v ktorom môže slobodne a autonómne konať, čo patrí k podstatnej súčasť jeho života.⁶⁹

Proporcionalita zásahu do základných práv a slobôd, ktorú vyžaduje s ohľadom zváženia dvoch záujmov, a to záujmu na ochrane slobody prejavu s protichodným záujmom spoločnosti na jeho obmedzení za určitých okolností sa zdá byť v britskom prostredí slabým argumentom pre rozhodovanie súdov. Uvedené konštatuje Posner s poukazom na to, že ide o porovnávanie dvoch neporovnateľných záujmov, ktorých vyvažovanie predpokladá dosiahnutie optimálneho výsledku, ktorý možno považovať za utopický, pretože sudca pri posudzovaní konkrétnych okolností vždy rozhodne na základe subjektívneho posúdenia.⁷⁰

Práve obavy z teroristických činov radikálnych islamistov a slabá reakcie schopnosť príslušných orgánov vyvolávajú v súčasnosti v britskej spoločnosti strach o vlastnú bezpečnosť. Vláda dnes usiluje o aktívne vyhľadávanie a identifikovanie akýchkoľvek aktivít smerujúcich

⁶⁷ Pozri [online]. [cit. 2024-02-10]. Dostupné na internete: <https://www.counterterrorism.police.uk/justicetogether-counter-terrorism-internet-referral-unit/>

⁶⁸ Takéto ohlásenie možno napr. vykonať prostredníctvom stránky: <https://www.gov.uk/report-terrorism>

⁶⁹ RAZ, J. 1986. *The Morality of Freedom*. Oxford: Clarendon Press, 1986. s. 155–7, 377–8.

⁷⁰ POSNER, R. A. 2006. *Not A Suicide Pact: The Constitution in a Time of Emergency*. New York: Oxford University Press, 2006. s. 24.

k schvaľovaniu, šíreniu, propagande radikálneho islamu a s tým súvisiaceho terorizmu a extrémizmu ako hlavných nepriateľov britskej demokracie.⁷¹ Rozhodnutie Britov v referende o vystúpení Veľkej Británie z Európskej únie možno označiť ako jeden z dôsledkov a nesúhlasov s európskym riešením migrácie a s tým súvisiacim obrovským nárastom moslimskej populácie vo Veľkej Británii, potenciálnym rizikom netolerantného správania sa tejto náboženskej skupiny a možných teroristických útokov.

Na základe vyššie rozobratých skutočností možno konštatovať, že britská demokracia síce postihuje nenávistné prejavy ako aj prejavy, ktorými sú šírené myšlienky navádzajúce k obmedzovaniu práv iných, k teroristickým činom, násiliu, či nenávisti, predovšetkým myšlienky radikálneho islamu, avšak samotné šírenie myšlienok na verejnosti nie je predmetom trestnoprávneho postihu, nakoľko podľa britskej judikatúry je rozhodujúce, či páchatel'ov prejav aj skutočne viedol k spáchaniu samotných teroristických činov, resp. k násiliu, či fyzickým útokom voči iným skupinám obyvateľstva z dôvodu nenávisti. Britská demokracia tak zaujíma minimalistický prístup pri postihu extrémistických prejavov, a to aj samotných prejavov verejne šíriacich nenávisť z náboženských dôvodov, rasových dôvodov, a to napriek sprisnieniu samotnej legislatívy postihujúcej nenávistné prejavy, predovšetkým prejavy smerujúce k podnecovaniu k terorizmu. V súčasnosti sa stále sústreďuje na následný trestnoprávny postih a vyhľadávanie a identifikáciu páchatel'ov teroristických činov. K postihu prejavov smerujúcich k podnecovaniu náboženskej a rasovej nenávisti pristupuje až po preukázaní, že tieto prejavy skutočne naviedli k spáchaniu teroristických trestných činov, teda *ex post*. Možno konštatovať, že občianska spoločnosť vo Veľkej Británii je značne rozvinutejšia než v krajinách európskeho kontinentálneho práva, čo sa odzrkadľuje v aktivizácii občianskych združení, ktoré organizujú tzv. protipochody či protidemónštrácie proti pochodom krajne pravicových strán a hnutí. Uvedené je znakom posilnenej občianskej spoločnosti v tejto demokracii. Rovnako v ostatných rokoch badať silnú aktivizáciu britských univerzít v reakcii na silnejúce tendencie šírenia nenávistných prejavov študentov v prostredí internetu po uskutočnení britského referenda o vystúpení z Európskej únie v auguste 2016. Britské univerzity sa v súlade so závermi platformy Univerzity Veľkej Británie (z angl. *Universities of UK*), ktorá sa prezentuje

⁷¹ Pozri bližšie: Správa predsedu vlády o zastavení extrémizmu vo Veľkej Británii. 2013. [online]. [cit. 2024-02-10]. Dostupné na internete: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/263181/ETF_FINAL.pdf

ako spoločný „hlas“ všetkých univerzít Veľkej Británie, zhostujú úlohy mediátora pri riešení narastajúcich verbálnych útokov na študentov z dôvodu príslušnosti k rase, etnickej skupine, alebo k náboženstvu, predovšetkým islamu. Za tým účelom prijali ako spoločný cieľ boj proti nenávisnému prejavu na univerzitách a vytvorili možnosť obrátiť sa na relevantné oddelenie *Equality Challenge Unit* (ECU), ktoré napomáha k riešeniu vzniknutej situácie na pôde univerzity.⁷²

Záver

Koncept militantnej demokracie v relácii k slobode prejavu sa vo Veľkej Británii parciálne aplikuje, a to pri postihovaní nenávisných prejavov, ako aj pri postihovaní prejavov usilujúcich o šírenie myšlienok proti demokracii, myšlienok smerujúcich k obmedzovaniu práv či myšlienok rasistických organizácií. Britská demokracia sa sústreďuje na postih prejavu, pokiaľ ním páchatel' priamo vyzýva k protiprávnemu konaniu, alebo takéto konanie reálne hrozí.

Okrem obmedzenia konkrétnych nenávisných prejavov Veľká Británia ustanovuje výpočet dovoleného prejavu, kam zaraďuje aj vyslovenie názorov v rámci diskusie, ktorá sa môže týkať aj citlivých otázok, a ktorá by inak mohla byť postihovaná na základe rozobratých právnych noriem. Medzi takéto citlivé otázky patrí v súčasnosti vo Veľkej Británii aj kritika plynúca z netolerancie z dôvodu sexuálnej orientácie.

Aj keď sa britská legislatíva postihujúca prejav zdá relatívne prísna, britské súdy neochotne pristupujú k samotnému postihu a za rozhodujúce berú, či páchatel'ov prejav aj skutočne viedol k spáchaniu samotného protiprávného konania, napr. k násiliu, či fyzickým útokom voči iným skupinám obyvateľstva z dôvodu nenávisťi. Tým britská judikatura koriguje legislatívne normy a zotráva na princípe minimálnych zásahov do princípu slobodného šírenia názorov. Súčasne možno vysloviť jej inklináciu k testu proporcionality zásahov do základných práv, ktorý vo svojej rozhodovacej praxi aplikuje Európsky súd pre ľudské práva v intenciách čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.⁷³

---

⁷² EVENDEN-KENYON, E. *Educating the English: the role of universities in tackling hate speech and Islamophobia in post-EU-Referendum Britain*. Editiones Complotense, 2019. s.133.

⁷³ ESEP sleduje, či opatrenie bolo prijaté na základe legitímneho nástroja, bolo nevyhnutné vo vzťahu k niektorému z dôležitých dôvodov vymenovaných v čl. 10 ods. 2 Dohovoru a či bolo

V relácii na slobodu prejavu zohráva v britskej demokracii združovacie právo spolu so slobodou zhromažďovania významnú úlohu. Skúmaním podmienok obmedzovania možno konštatovať, že slobodu združovania britská demokracia obmedzuje výlučne na účel zabezpečenia verejného poriadku a národnej bezpečnosti. Veľká Británia explicitne nezakazuje nedemokratické strany ani neustanovuje orgán, ktorý by bol oprávnený o prípadnom rozpustení politickej strany rozhodnúť. Takáto právna úprava sa zdá nie je potrebná vzhľadom na slabé extrémistické snahy.⁷⁴ Je potrebné zdôrazniť, že krajne ľavicové strany či hnutia, avšak ani nacisti či fašisti, vo Veľkej Británii nezískali doposiaľ väčší vplyv, pričom v ostatných rokoch za svojho najnebezpečnejšieho demokratického súpera považuje britská demokracia terorizmus a osobitne náboženský terorizmus. Z uvedeného dôvodu pristupuje k prijímaniu širokonastavenej protiteroristickej legislatívy, ktorá sčasti zahŕňa aj extrémistickú problematiku, napr. postihovanie krajne pravicových organizácií a politických strán, ktorých pôsobenie reprobuje po predchádzajúcom zaradení do zoznamu teroristických organizácií. Tento prístup možno označiť ako legitímny. Čitateľovi neunikne, že k jeho dosiahnutiu nie je potrebné uchýliť sa k silne „militantným“ nástrojom obmedzovania základných demokratických práv ako je tomu napr. v Spolkovej republike Nemecko, Maďarsko, Rakúsko, Česko, či Slovensko, ktoré akademici⁷⁵ zhodne zaraďujú medzi militantné demokracie.

---

primerané vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu. V rámci svojej doterajšej činnosti nepriznáva ochranu nenávisnému prejavu, ako aj prejavu, ktorým páchatel' popiera, spochybňuje, či zľahčuje historické fakty o zločinoch proti ľudskosti, predovšetkým holokaust, či iných zločinoch nacistického režimu. V tomto ohľade nepriznáva ochranu prejavu podľa jeho obsahu, nie následkov, ktoré môže potenciálne vyvolať. Tým sa odklonil od svojho skoršieho názoru, vysloveného predovšetkým v tureckých prípadoch prejednávanych v 90. rokoch, kedy pre nepriznanie ochrany prejavu vyžadoval, aby nenávisný prejav podnecoval k násiliu alebo protiprávnemu konaniu, čím jeho rozhodnutia viac inklinovali k aplikácii americkej doktríny „*clear and present danger*,” podľa ktorej sa kladie dôraz na existenciu bezprostredného nebezpečenstva a potrebu skutočného ohrozenia skupiny. Pozri bližšie: UITZ, R., Hungary. In. THIEL, M. 2009. The „*Militant Democracy*“ *Principle in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. s. 175.

⁷⁴ DAHL, R. A. 1966. *The American Oppositions: Affirmation And Denial, in Political Oppositions in Western Democracies*. New Haven: Yale University Press, 1966. s. 207.

⁷⁵ Napríklad Mareš, Výborný, Barinka, Danics, Strnad. Pozri bližšie: VÝBORNÝ, Š. 2012. Konceptualizace bránilcí se demokracie. In *Právník*. 2012, roč. 151, č. 5, 451 s.; MAREŠ, M. – VÝBORNÝ, Š. 2013. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 249 s.; STRNAD, Š. 2014. Koncept militantní demokracie a jeho aplikace v české protixtrémistické politice. In *Politické vedy*. [online]. 2014. roč. 17, č. 3, s. 6 – 31; BARINKA, R. 2007. Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce

Veľká Británia rovnako ako demokracie kontinentálneho práva umožňuje nielen zakázať ale aj rozpustiť zhromaždenie, pričom právomoc je zverená policajnému orgánu. Podmienky zákazu sa však líšia od podmienok následného rozpustenia. Zhromaždenie možno vopred zakázať predovšetkým z dôvodu, pokiaľ smeruje k páchaniu trestnej činnosti, porušuje práva a slobody tretích osôb, podnecuje k ich porušovaniu, alebo ak sú účastníci ozbrojení alebo zhromaždenie nebolo ohlásené. Veľká Británia sa však k zakazu ohlásených zhromaždení či demonštrácií uchýľuje len vo výnimočných prípadoch. Zaujímá tak minimalistický prístup pri postihu extrémistických prejavov šírených na verejnosti.

Sumarizujúc skúmané „militantné“ nástroje britskej demokracie možno povedať, že Veľká Británia v legislatívnej rovine prijala partiálne nástroje obmedzenia slobody prejavu ako aj slobôd združovania a zhromažďovania s cieľom zamedziť nedemokratickým aktérom zneužívať tieto práva na podkopanie demokracie. V praxi však možno pozorovať, že pri realizácii týchto „militantných“ nástrojov Veľká Británia pristupuje k represii naozaj s dôrazom na čo najnevyhnutnejšie zásahy do práv jednotlivcov a predovšetkým až za predpokladu protiprávneho následku spojeného s prejavom. Tento prístup možno pozorovať v anglo-americkom právnom prostredí ako zaužívaný a logický. Považujeme za potrebné pripomenúť, že britská demokracia sa historicky nemusela vysporiadať s fašizmom, komunizmom, či iným totalitárnym režimom. Uvedené opodstatňuje odhodlanie britskej demokracie zachovať širokú mieru slobody prejavu, ktoré sa kombinuje so starostlivosťou o rozdelenie a rovnováhu moci v štáte. Príliš veľká moc niektorej z mocí nad slobodou prejavu by znamenala vychýlenie z tejto rovnováhy⁷⁶ a tým podľa nášho názoru aj narušenie slobody prejavu ako významného demokratického piliera. Britský prístup postihu prejavu hodnotíme pozitívne. Sloboda prejavu vo svojej podstate dáva priestor pre vyjadrenie plurality názorov a ako taká nemôže byť nad nevyhnutnú mieru odňatá demokratickej spoločnosti, v opačnom prípade by nešlo o reguláciu prejavu, ale o cenzúru. Na základnú otázku konceptu militantnej demokracie, či podmienky britského prístupu

---

zákazu komunistických stran. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2007, roč. 15, č. 2, s. 109 - 119; DANICS, Š. 2014. Konceptualizace militantní demokracie a její aplikace praxi. Príspevok bol spracovaný v rámci dielčieho vedeckého výskumu s názvom „Problematika radikalismu a extremismu v ČR,“ v rámci výskumného projektu PA ČR v Prahe na roky 2011 – 2015. In *Rexter*. [online]. 2014, roč. 13, č. 1.

⁷⁶ HART, J. 2002. Svoboda projevu v USA a v Evropě. In *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 1, s. 30.

obmedzenia slobody prejavu môžu podkopať jej demokratické zriadenie, je podľa nášho názoru vhodné odpovedať záporne. Boj britskej demokracie pri obmedzovaní slobody prejavu, združovania a zhromažďovania s terorizmom, ktorý je zacielený na protiprávnu činnosť, možno označiť ako legitímny a nespádajúci do konceptu militantnej demokracie.

Zoznam použitej literatúry

1. ALDER, J. 2007. *Constitutional and Administrative Law*, 6th edn. London: Palgrave Macmillan, 2007. 559 p. ISBN 978-0-230-01345-2.
2. BERLIN, I. 1998. *The Proper Study of Mankind: An Anthology of Essays*. London: Pimlico, 1998. 667 p.
3. BÓDIŠOVÁ, L. 2013. Právny štát v podmienkach právneho systému Common Law. In *Oslava Právneho štátu (Právny štát z pohľadu teórie štátu a práva a medzinárodného práva)*. Zborník príspevkov zo študentskej rozpravy konanej dňa 24. apríla 2013 na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. 104 s. ISBN: 978-80-8152-021-1.
4. CLAYTON, R., TOMLINSON, H. 2009. *The Law of Human Rights*. 2. Edition. Oxford: Oxford University Press, 2009. 3000 s. ISBN 978-0-19-926355-4.
5. DAHL, R. A. 1966. *The American Oppositions: Affirmation And Denial*, in *Political Oppositions in Western Democracies*. New Haven: Yale University Press, 1966. 458 s.
6. DORRIL, S. 2007. *Blackshirt: Sir Oswald Mosley and British Fascism*. London: Penguin Books, 2007. 717 p. ISBN: 9780140258219.
7. EVENDEN-KENYON, E. *Educating the English: the role of universities in tackling hate speech and Islamophobia in post-EU-Referendum Britain*. In *Editiones Complutense*. ISSN-e-1989-5917. Pap. Eur. 32(2) 2019, s.129-144.
8. HART, J. 2002. Svoboda projevu v USA a v Evropě. In *Právní rozhledy*. ISSN 1210-6410. 2002, roč. 10, č. 1, s. 28-32.
9. LACEY, N. 2004. *A Life of H.L.A. Hart: The Nightmare and the Noble Dream*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 456 p. ISBN: 9780199202775.
10. LOEWENSTEIN, K. 1937. *Militant Democracy and Fundamental Rights, I*. In *The American Political Science Review* [online]. 1937, vol. 31, no. 3. s. 652 - 657 [cit. 2016-01-11]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/1948164>.
11. LOEWENSTEIN, K. 1938. *Militant Democracy and Fundamental Rights, II*. In *The American Political Science Review* [online]. 1938,

- vol. 38, no. 35. s. 725 - 774. [cit. 2016-01-11]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/1948164>.
12. LOEWENSTEIN, K. 1938. Legislative Control of Political Extremism in European Democracies II. In *Columbia Law Review*. May 1938, vol. 38, č. 35. s. 725 - 774.
  13. MACKLEM, P. 2005. *Militant Democracy, Legal Pluralism and the Paradox of Self-Determination*: Legal Studies Research Paper No. 05-03. Toronto: University of Toronto, Faculty of Law [online]. 2005, 40 s. [cit. 2016-01-26]. Dostupné na internete: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=702465.
  14. MAREŠ, M. – VÝBORNÝ, Š. 2013. *Militantní demokracie ve střední Evropě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 249 s. ISBN: 9788073253264.
  15. MARR, A. 2009. *A History of Modern Britain*. London: Macmillan. 640 p. ISBN: 9780330513296.
  16. MERSEL, Y. 2006. The Dissolution of Political Parties: The Problem of Internal Democracy. In *International Journal of Constitutional Law*, 2006. [online]. 2006, vol. 4, no. 1, str. 84 – 113. [cit. 2016-12-25]. Dostupné na internete: <http://icon.oxfordjournals.org/content/4/1/84.full>. ISSN 1474-2659.
  17. PHILLIPS, M. 2006. *Londonistan: How Britain is Creating a Terror State Within*. London: Gibson Square, 2006. 212 p. ISBN: 1594031975.
  18. POSNER, R. A. 2006. *Not A Suicide Pact: The Constitution in a Time of Emergency*. New York: Oxford University Press, 2006. 208 s. ISBN: 9780195304275.
  19. POSTEMA, G. J. 1986. *Bentham and the Common Law Tradition*. Oxford: Clarendon Press. 490 s. ISBN: 0198255055.
  20. RAWLS, J. 1999. *The Theory of Justice. Revised Edt.* Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge, 1999. 538 s. ISBN: 0-674-00077-3.
  21. RAZ, J. 1986. *The Morality of Freedom*. Oxford: Clarendon Press, 1986. 434 s. ISBN: 9780198248071.
  22. THIEL, M. 2009. *The „Militant Democracy“ Principle in the Modern Democracies*. Farnham: Ashgate, 2009. 439 s. ISBN: 0754671836.
  23. TURPIN, C. TOMKINS, A. 2007. *British Government and the Constitution, 6th edn.* Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 797 p. ISBN: 9780521690294.
  24. VÝBORNÝ, Š. 2012. Konceptualizace bránící se demokracie. In *Právník*. ISSN: 0231-6625, 2012, roč. 151, č. 5, 441-452 s.
  25. VÝBORNÝ, Š. 2012. Koncept bránící se demokracie v judikatuře Ústavního soudu ČR. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. ISSN: 1210-9126, 2012, roč. 20, č. 2, s. 157-163.

26. WADE, E.C.S., BRADLEY, A. W. 1985. *Constitutional and Administrative Law*, 10. vydanie. Harlow: Longman. 758 s. ISBN: 0582491258.
27. YONAH, A., BRENNER, E. H. 2003. *The United Kingdom's Legal Responses to Terrorism*. London: Cavendish Publishing, Ltd., 2003. 808 s. ISBN 1-859411-787-6.